COMMITTEE OF MINISTERS
COMITÉ DES MINISTRES

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

IZASLANICI MINISTARA Preporuke **CM/Rec(2018)7** 4. srpnja 2018.

Preporuka CM/Rec(2018)7 Odbora ministara državama članicama o Smjernicama za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju

*(Usvojio Odbor ministara 4. srpnja 2018.
na 1321. sastanku izaslanika ministara)*

Neslužbeni prijevod

Uvod

Odbor ministara, sukladno odredbama članka 15.b Statuta Vijeća Europe,

S obzirom na to da je cilj Vijeća Europe postizanje većeg jedinstva među članicama u svrhu očuvanja i promicanja ideala i načela koji su dio njihovog zajedničkog nasljeđa, što se postiže, među ostalim, promicanjem zajedničkih politika i standarda;

Iznova potvrđujući predanost država članica tome da svako dijete uživa puni opseg prava koja su sadržana u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (UNCRC) i Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (ETS, br. 5) te pripadajućim protokolima, odnosno potvrđujući predanost tome da se sva navedena prava u cijelosti poštuju, štite i ostvaruju sukladno razvoju tehnologije;

Imajući u vidu obveze i dužnosti koje su preuzete na temelju drugih međunarodnih i europskih konvencija, npr. revidirane Europske socijalne povelje (ETS, br. 163), Konvencije za zaštitu pojedinaca pri automatskoj obradi osobnih podataka (ETS, br. 108), Konvencije o kibernetičkom kriminalu (ETS, br. 185) i pripadajućeg Dodatnog protokola o inkriminiranju djela rasističke i ksenofobne naravi počinjenih pomoću računalnih sustava (ETS, br. 189), Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (CETS, br. 197), Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (CETS, br. 201), Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (CETS, br. 210), te imajući u vidu preporuke, rezolucije i deklaracije Odbora ministara i Parlamentarne skupštine Vijeća Europe koje se tiču ovog područja;

Prepoznajući da je digitalno okruženje složeno i podložno brzoj promjeni te da na mnoge načine mijenja živote djece, što rezultira mogućnostima, ali i rizicima koji se tiču njihove dobrobiti i ostvarivanja njihovih ljudskih prava;

Uviđajući da su informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) važan alat koji u životima djece pridonosi obrazovanju, socijalizaciji, izražavanju i inkluzivnosti, no da njihova upotreba istovremeno može proizvesti rizike, uključujući nasilje, iskorištavanje i zlostavljanje;

Imajući na umu Strategiju Vijeća Europe za prava djeteta (2016.-2021.), u kojoj su prava djeteta u digitalnom okruženju prepoznata kao jedno od prioritetnih područja, te Strategiju Vijeća Europe za upravljanje internetom (2016.-2019.), prema kojoj bi internet trebao biti okruženje sigurno, zaštićeno, otvoreno i poticajno okruženje za sve, uključujući djecu, te u kojem nema diskriminacije;

Prepoznajući da djeca imaju pravo na podršku i usmjeravanje pri upoznavanju i upotrebi digitalnog okruženja, pri čemu se moraju poštivati prava i dostojanstvo djece i ostalih;

S odlučnom namjerom da na učinkovit način pridonese osiguranju razvoja konzistentnih politika, uz sudjelovanje djece, koje uzimaju u obzir međuovisnost mogućnosti i rizika u digitalnom okruženju, kao i potrebu jamčenja da su na snazi prikladne mjere za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje prava djece;

Naglašavajući da države snose primarnu odgovornost za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje prava djece, odnosno iznova potvrđujući prava, uloge i odgovornosti roditelja ili skrbnika za pružanje, na način koji odgovara najboljem interesu i razvoju sposobnosti djeteta, odgovarajućeg vođenja i usmjeravanja kako bi djeca mogla ostvarivati svoja prava;

Prepoznajući također da poslovni subjekti imaju odgovornost poštivati ljudska prava, uključujući prava djeteta, na način kao što je potvrđeno u Preporuci CM/Rec(2016)3 Odbora ministara državama članicama o ljudskim pravima i poslovanju, Općem komentaru br. 16 (2013.) Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta o obvezama država u svezi s utjecajem poslovnog sektora na prava djeteta, Smjernicama Ujedinjenih naroda o poslovnom sektoru i ljudskim pravima (2011.), Smjernicama Vijeća Europe za suradnju između izvršnih pravosudnih tijela i pružatelja internetskih usluga u području suzbijanja kibernetičkog kriminala (Vijeće Europe i EuroISPA) (2008.), Smjernicama o ljudskim pravima za pružatelje usluga internetskih igara (Vijeće Europe i ISFE) (2008.) i Načelima o pravima djeteta i poslovanju (2012.) koja su osmislili UNICEF, Globalni sporazum UN-a i nevladina organizacija „Save the Children“;

Svjesni da politike u ovom području zahtijevaju kombinaciju javnih i privatnih, zakonskih i dobrovoljnih mjera, te da svi relevantni javni i privatni dionici dijele odgovornost za zaštitu prava djeteta u digitalnom okruženju, pri čemu je neophodna koordinacija njihovih djelovanja;

Uzimajući u obzir poglede i stavove djece s kojom su provedene konzultacije u državama članicama Vijeća Europe;

Prepoznajući potrebu za razvojem smjernica za pomoć državama članicama i drugim relevantnim dionicima u njihovim nastojanjima da usvoje sveobuhvatni strateški pristup za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju, koji bi bio ukorijenjen u standardima koje su utvrdili UN-ova Konvencija o pravima djeteta i Vijeće Europe i potkrijepljen značajnim sudjelovanjem djece;

Vladama država članica preporučuje da:

1. provedu reviziju svog zakonodavstva, politika i prakse kako bi osigurale da su u skladu s preporukama, načelima i dodatnim smjernicama navedenim u prilogu ovoj preporuci, odnosno kako bi promicale njihovu implementaciju u svim relevantnim područjima i procijenile, u redovnim intervalima i uz sudjelovanje relevantnih dionika, učinkovitost poduzetih mjera;

2. osiguraju da se ova preporuka, uključujući smjernice iz priloga, prevede i u što većoj mjeri distribuira među nadležnim tijelima i dionicima, uključujući parlamente, specijalizirane javne agencije i organizacije civilnog društva, ali i među djecom, na način koji je djeci razumljiv i koristeći pristupačna sredstva, načine i formate komunikacije;

3. od poslovnih subjekata zatraže ispunjavanje njihovih obveza u pogledu zaštite prava djeteta u digitalnom okruženju i poduzimanje provedbenih mjera, odnosno da ih potaknu na suradnju s relevantnim državnim dionicima, organizacijama civilnog društva i djecom, uzimajući pritom u obzir relevantne međunarodne i europske standarde i smjernice;

4. surađuju s Vijećem Europe tako što će izraditi, provesti i nadzirati strategije i programe koji poštuju, štite i ostvaruju prava djeteta u digitalnom okruženju, te da na redovnoj bazi međusobno dijele primjere strategija, akcijskih planova, zakona i dobrih praksi koji se tiču provedbe ove preporuke;

5. najmanje svakih pet godina ili po potrebi i češće unutar Odbora ministara razmotre, uz sudjelovanje relevantnih dionika, provedbu ove preporuke i smjernica iz priloga.

Neslužbeni prijevod

Prilog Preporuci CM/Rec(2018)7

Smjernice za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju

1. Namjena i područje primjene

Međunarodni i europski obvezujući instrumenti i standardi utvrđuju obveze ili određuju mjerila kojih se moraju pridržavati države članice kako bi poštivale, zaštitile i ostvarile ljudska prava i temeljne slobode djece u digitalnom okruženju. Svako dijete, kao pojedinačni nositelj prava, trebalo bi moći ostvariti svoja ljudska prava i temeljne slobode kako na internetu tako i u stvarnom svijetu.

Namjena ovih smjernica je služiti kao pomoć relevantnim dionicima u provedbi prava koja su sadržana u međunarodnim i europskim konvencijama i standardima iz područja ljudskih prava, uzimajući u obzir sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava. One napose teže sljedećem:

a. usmjeravanju država prema osmišljavanju zakona, politika i drugih mjera kojima bi se promicalo ostvarenje cjelovitog spektra prava djeteta u digitalnom okruženju i kojima bi se odgovorilo na sve utjecaje digitalnog okruženja na dobrobit djece i uživanje njihovih ljudskih prava;
b. promicanju osmišljavanja, provedbe i nadzora sveobuhvatnog strateškog i koordiniranog pristupa među državama članicama, koji bi odražavao načela sadržana u ovim smjernicama;
c. osiguravanju da poslovni subjekti i drugi relevantni dionici ispune svoje obveze u pogledu prava djece u digitalnom okruženju, odnosno poticanju tih subjekata na pružanje podrške i promicanje takvih prava;
d. osiguravanju da se na nacionalnoj i međunarodnoj razini provode usklađene akcije i ostvaruje suradnja s ciljem poštivanja, zaštite i ostvarivanja prava djeteta u digitalnom okruženju.

Za potrebe ovog teksta:

– „dijete“ se odnosi na bilo koju osobu mlađu od 18 godina;

– „digitalno okruženje“ podrazumijeva informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT), uključujući internet, mobilnu tehnologiju i vezane tehnologije i uređaje, kao i digitalne mreže, baze podataka, sadržaj i usluge.

2. Temeljna načela i prava

Načela i prava navedena u nastavku primjenjuju se na sve odjeljke ovih smjernica.

2.1. Najbolji interes djeteta

1. Najbolji interesi djeteta se moraju prvi uzeti u obzir u svim aktivnostima koje se tiču djece u digitalnom okruženju. Prilikom procjene najboljih interesa djeteta, države članice moraju se posebno potruditi uskladiti, kada god je to moguće, pravo djeteta na zaštitu s njegovim drugim pravima, posebice pravom na slobodu izražavanja i pravom na pristup informacijama, kao i pravima na sudjelovanje.

2.2. Razvoj sposobnosti djeteta

2. Sposobnosti djeteta postepeno se razvijaju od rođenja do 18. godine. Štoviše, pojedinačna djeca postižu različite razine zrelosti u različitoj dobi. Države i ostali relevantni dionici trebaju uzeti u obzir razvoj sposobnosti djeteta, uključujući djece s teškoćama u razvoju ili djece koja se nalaze u osjetljivom položaju, te osigurati usvajanje politika i praksi koje odgovaraju njihovim pojedinačnim potrebama u odnosu na digitalno okruženje. Ovo također znači da se, primjerice, politike koje se usvajaju za ostvarivanje prava adolescenata mogu značajno razlikovati od politika koje se usvajaju za mlađu djecu.

Neslužbeni prijevod

2.3. Pravo na nediskriminaciju

3. Prava djeteta primjenjuju se na svu djecu, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Sva se prava moraju jamčiti bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, neovisno o dobi djeteta, rasi, boji kože, spolu, jeziku, religiji, političkim ili drugim stavovima, nacionalnosti, etničkoj ili društvenoj pripadnosti, vlasništvu, invaliditetu, rođenju[1] ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika.

4. Dok su potrebna određena nastojanja kako bi se poštivala, zaštitila i ostvarila prava svakog djeteta u digitalnom okruženju, moguće je da će za djecu koja se nalaze u osjetljivom položaju biti potrebne ciljane mjere, pri čemu se prepoznaje da digitalno okruženje može potencijalno povećati ranjivost djece, ali da ih može i ojačati, zaštiti i podržati.

2.4. Pravo djeteta da bude saslušano

5. Djeca imaju pravo na slobodno izražavanje vezano uz sva pitanja koja ih se tiču, a njihovim se stajalištima mora dati prikladna težina, sukladno njihovoj dobi i zrelosti.

6. Države i ostali relevantni dionici trebali bi djeci pružiti informacije o njihovim pravima, uključujući informacije o pravima na sudjelovanje, na način koji im je razumljiv i koji je prilagođen njihovoj zrelosti i okolnostima. Trebali bi poboljšati njihove mogućnosti za izražavanje kroz informacijsko-komunikacijske tehnologije, kao dopunu osobnom sudjelovanju. Djeca bi trebala biti informirana o mehanizmima i službama koje nude adekvatnu podršku, kao i o žalbenim postupcima, pravnim sredstvima ili obeštećenju koji su im na raspolaganju u slučaju povrede njihovih prava. Takve bi informacije morale biti dostupne i njihovim roditeljima ili skrbnicima kako bi im omogućile pružanje podrške djeci u ostvarivanju njihovih prava.

7. Nadalje, države i ostali relevantni dionici trebali bi aktivno uključivati djecu tako da značajno sudjeluju u osmišljavanju, provedbi i evaluaciji zakona, politika, mehanizama, praksi, tehnologija i resursa kojima je cilj poštivanje, zaštita i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju.

2.5. Obveza uključivanja drugih dionika

8. Sukladno relevantnim međunarodnim standardima, države imaju primarnu obvezu poštivati, štititi i ostvarivati prava djeteta unutar svog područja nadležnosti te moraju uključiti sve relevantne dionike, posebice obrazovni sustav te sustave za zaštitu i skrb o djeci, javne institucije i poslovne subjekte, dionike iz civilnog društva, kao i samu djecu i njihove roditelje, zakonske skrbnike ili druge osobe koje se o njima brinu, kako bi provedba ovih obveza bila učinkovita.

9. Vezano uz digitalno okruženje, svaka bi država trebala provesti potrebne mjere kako bi se postiglo da se poslovni subjekti pridržavaju svoje odgovornosti u pogledu prava djeteta u svim aktivnostima na području nadležnosti država te, gdje je prikladno, u svim aktivnostima izvan države u kojoj imaju sjedište. Nadalje, države bi trebale poticati i na druge relevantne načine podržati poslovne subjekte u razumijevanju i poštivanju prava djeteta.

3. Operativna načela i mjere za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju

3.1. Pristup digitalnom okruženju

10. Pristup i upotreba digitalnog okruženja važni su za realizaciju prava i temeljnih sloboda djece, za njihovo uključivanje, obrazovanje, sudjelovanje i za održavanje obiteljskih i društvenih odnosa. Tamo gdje djeca nemaju pristup digitalnom okruženju ili ako je njihov pristup ograničen zbog slabe povezivosti, to može utjecati na njihovu sposobnost da u cijelosti ostvare svoja ljudska prava.

11. Države bi trebale poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da sva djeca imaju prikladan, cijenom pristupačan i siguran pristup uređajima, vezama, uslugama i sadržajima koji su posebno namijenjeni djeci. U mjeri u kojoj je izvedivo, u za to predviđenim javnim prostorima, države bi trebale poduzeti mjere kako bi pristup digitalnom okruženju bio besplatan.

[1] Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, članak 2.1.

Neslužbeni prijevod

12. Države bi se trebale pobrinuti da se pristup djece digitalnom okruženju omogući u obrazovanim i drugim okruženjima u kojima se skrbi o djeci. Posebne bi se mjere trebale poduzeti za djecu u osjetljivom položaju, napose djecu u alternativnoj skrbi, djecu kojoj je uskraćena sloboda ili čijim je roditeljima uskraćena sloboda, djeci u kontekstu međunarodnih migracija, djeci na ulici i djeci u ruralnim zajednicama. Države bi od pružatelja internetskih usluga trebale posebno zatražiti da se pobrinu da i djeca s teškoćama u razvoju imaju pristup njihovim uslugama.

13. Povezivost i pristup uređajima, uslugama i sadržaju trebali bi biti popraćeni odgovarajućim obrazovnim mjerama i mjerama pismenosti, uključujući mjere koje se bave rodnim stereotipima i društvenim normama koje bi djeci mogle ograničiti pristup i upotrebu tehnologije.

14. Države bi se trebale pobrinuti da su odredbe i uvjeti koji se tiču upotrebe uređaja koji mogu pristupiti internetu ili koji se tiču pružanja internetskih usluga ili sadržaja pristupačni, pravedni, transparentni, razumljivi, dostupni na jeziku prilagođenom djetetu i sročeni na jasan, djetetu i njegovoj dobi prilagođen način kada je to relevantno.

15. Države bi trebale osigurati mnoštvo izvora kvalitetnih informacija i obrazovnih digitalnih sadržaja i usluga za djecu. Prava djece trebaju se uzimati u obzir u povezanim postupcima javne nabave, npr. u slučaju nabave obrazovnih pomagala, tako da pristup i upotreba digitalnih usluga i sadržaja nisu neopravdano ograničeni komercijalnim interesima ili filterima.

3.2. Pravo na slobodu izražavanja i pravo na pristup informacijama

16. Digitalno okruženje ima značajan potencijal za podršku ostvarivanja prava djece na slobodu izražavanja, uključujući traženje, primanje i dijeljenje informacija i ideja svih vrsta. Države bi trebale poduzeti mjere kako bi zajamčile prava djece na zauzimanje i iskazivanje bilo kojeg stava, mišljenja ili stajališta o pitanjima koja su za njih važna, koristeći medij koji sami izaberu te neovisno o tome hoće li država ili drugi dionici na takve stavove i mišljenja gledati blagonaklono ili ne.

17. Države bi trebale, osobito kroz obrazovne programe, podići razinu osviještenosti djece, kao osoba koje stvaraju i distribuiraju informacije u digitalnom okruženju, o tome kako da ostvare svoje pravo na slobodu izražavanja u digitalnom okruženju i pritom poštuju prava i dostojanstvo drugih, uključujući drugu djecu. Takvi bi se programi posebice trebali baviti pitanjima kao što su sloboda izražavanja i legitimna ograničenja slobode izražavanja, npr. u svrhu poštivanja prava intelektualnog vlasništva ili kako bi se spriječilo pozivanje na mržnju i nasilje.

18. Države bi trebale inicirati i poticati pružanje raznolikog internetskog sadržaja visoke kvalitete i usluga od društvenog i kulturnog značaja djeci, u svrhu poticanja njihovoga potpunog razvoja i sudjelovanja u društvu. Navedeno treba uključivati što veću količinu sadržaja visoke kvalitete koji je posebno osmišljen za djecu, kojeg djeca mogu lako pronaći i razumjeti te koji je napisan jezikom razumljivom djeci i prilagođen njihovoj dobi i zrelosti. U ovom su kontekstu, među ostalim korisnim materijalima, posebno važne informacije o pravima djeteta, uključujući informacije o pravima djeteta u digitalnom okruženju, vijesti, informacije o zdravlju i informacije o seksualnosti. Države bi se trebale posebice potruditi da djeca mogu naći i istraživati javne medijske usluge i sadržaj visoke kvalitete koji bi im mogao koristiti.

19. Ako države donose odredbe koje se tiču medija, one bi trebale uključivati djecu u aktivnim oblicima komunikacije, poticati stvaranje korisničkog sadržaja i uspostaviti druge načine sudjelovanja. Također je potrebno posvetiti pozornost pristupu, prisutnosti i prikazima djece u internetskim medijima.

20. Sva ograničenja prava djece na slobodu izražavanja i prava na pristup informacijama u digitalnom okruženju moraju biti usklađena s međunarodnim i europskim konvencijama i standardima za ljudska prava. Države trebaju poduzeti mjere kojima će se osigurati upoznatost djece s ograničenjima koja su na snazi, npr. filtracijom sadržaja, na način koji je prilagođen razvoju njihovih sposobnosti, te osigurati smjernice za primjenu odgovarajućih pravnih sredstava, uključujući informacije o tome kako i kome podnijeti pritužbu, prijaviti zlostavljanje ili zatražiti pomoć i savjetovanje. U situacijama gdje je prikladno, roditelji i skrbnici također bi trebali biti informirani o takvim ograničenjima i odgovarajućim pravnim sredstvima.

Neslužbeni prijevod

3.3. Sudjelovanje, pravo na igru i pravo na okupljanje i udruživanje

21. Digitalno okruženje pruža specifične mogućnosti za ostvarivanje djetetovih prava na sudjelovanje, igru i mirno okupljanje i udruživanje, uključujući u okviru internetske komunikacije, video igara, umrežavanja i zabave. Države bi trebale surađivati s drugim dionicama kako bi se djeci omogućio pristup aktivnostima koje potiču sudjelovanje, uključenost, digitalno građanstvo i otpornost kako na internetu tako i u stvarnosti.

22. Prepoznajući pravo djece na sudjelovanje u igri i rekreativnim aktivnostima koje su prilagođene njihovoj dobi i zrelosti, države bi trebale pružiti niz poticaja, prilika za investiranje, standarde i tehničke smjernice za proizvodnju i distribuciju digitalnog sadržaja i usluga od društvenog, građanskog, umjetničkog, kulturnog, obrazovnog i rekreativnog značaja za svu djecu. Navedeno uključuje interaktivne alate i alate zasnovane na igri koji potiču vještine kao što su kreativnost, timski rad i rješavanje problema, sukladno razvojnim sposobnostima djeteta i s posebnom pozornošću posvećenom djeci u osjetljivom položaju. Kada djeca sudjeluju u izradi ili proizvodnji takvih alata, moraju postojati mjere za zaštitu prava intelektualnog vlasništva djeteta.

23. Države bi trebale djeci pružiti informacije prilagođene njihovoj dobi i zrelosti, uključujući informacije koje nisu u pisanom obliku i informacije putem društvenih mreža i drugih medija, o njihovim pravima, posebice o pravu na sudjelovanje. Države bi također trebale informirati djecu o mogućnostima koje su im na raspolaganju, odnosno o tome gdje mogu dobiti podršku kako bi mogla iskoristiti takve mogućnosti.

24. Države bi trebale poduzeti mjere kako bi osigurale učinkovito sudjelovanje djece u lokalnim, nacionalnim i globalnim političkim raspravama i raspravama o javnim politikama, odnosno podržati razvoj građanskih i društvenih internetskih platformi koje potiču njihovo sudjelovanje i ostvarivanje njihovih prava na okupljanje i udruživanje te jačaju njihovu političku svijest i sposobnost za demokratsko građanstvo. Države bi se također trebale pobrinuti da se po pitanju dječjeg sudjelovanja u digitalnom okruženju djeluje smisleno, nadogradnjom na postojeće dobre prakse dječjeg sudjelovanja i postojeće alate za procjenu.

25. Države bi trebale poduzeti mjere kako bi djecu, koja ostvaruju svoje pravo na mirno okupljanje i udruživanje u digitalnom okruženju, zaštitile od nadzora i praćenja, neovisno o tome provode li državna tijela takav nadzor i praćenje izravno ili u suradnji sa subjektima iz privatnog sektora. U situacijama u kojima takve mjere utječu na ostvarivanje prava djece, one moraju biti podložne uvjetima i mjerama zaštite od zloupotrebe, sukladno međunarodnim i europskim konvencijama i standardima ljudskih prava. One bi ponajprije trebale biti propisane zakonom koji je pristupačan, precizan, jasan i predvidiv te bi trebale težiti legitimnom cilju, trebale bi biti nužne u demokratskom društvu i razmjerne zakonskom cilju kojem se teži, kao i omogućavati primjenu učinkovitih pravnih sredstava.

3.4. Privatnost i zaštita podataka

26. Djeca imaju pravo na privatni i obiteljski život u digitalnom okruženju, što uključuje zaštitu njihovih osobnih podataka i poštivanje povjerljivosti njihove korespondencije i privatne komunikacije.

27. Države moraju poštivati, štititi i ostvarivati prava djeteta na privatnost i zaštitu podataka. Države bi se trebale pobrinuti za upoznavanje relevantnih dionika, posebice onih koji se bave obradom osobnih podataka, kao i djetetovih vršnjaka, roditelja, skrbnika i pedagoga, s djetetovim pravom na privatnost i zaštitu podataka te za poštivanje toga prava.

28. Države i ostali dionici trebali bi se pobrinuti za upoznavanje djece s načinom ostvarivanja svog prava na privatnost i zaštitu podataka, uzimajući pritom u obzir njihovu dob i zrelost. Gdje je prikladno, svoje bi vođenje i usmjeravanje, sukladno razvoju sposobnosti djeteta, trebali pružiti i roditelji, zakonski skrbnici, njegovatelji i druge osobe koje su zakonski odgovorne za djecu.

29. Prepoznajući da se osobni podaci mogu obrađivati u korist djece, države bi trebale poduzeti mjere kako bi osigurale da se osobni podaci djece obrađuju na pravedan, zakonit, precizan i siguran način, za specifične svrhe i uz slobodan, izričit, informiran i nedvosmislen pristanak djeteta i/ili njegovih roditelja, skrbnika ili zakonskih zastupnika, ili u skladu s drugom legitimnom osnovom utvrđenom zakonom. Načelo smanjenja količine podataka mora se poštivati, što znači da obrada osobnih podataka mora biti adekvatna i relevantna te da ne smije biti prekomjerna u odnosu na svrhu za koju se podaci obrađuju.

Nejužbeni prijevod

30. Prilikom donošenja mjera kojima se utvrđuje dob u kojoj se djeca smatraju sposobnom za davanje pristanka na obradu osobnih podataka, države moraju u obzir uzeti njihova prava, stavove, najbolji interes i razvoj njihovih sposobnosti. Navedeno bi se trebalo pratiti i procjenjivati, uzimajući pritom u obzir stvarno razumijevanje djece za prakse prikupljanja podataka i tehnološke promjene. Ako su djeca mlađa od propisane dobi i ako je potreban pristanak roditelja, države bi trebale ustrajati u opravdanim nastojanjima kako bi se potvrdilo da je zaista roditelj ili zakonski zastupnik djeteta dao pristanak.

31. Države bi trebale osigurati procjenu vjerojatnog učinka predviđene obrade podataka na prava djeteta i pobrinuti se da obrada podataka bude osmišljena tako da sprečava ili svodi na najmanju mjeru rizik od utjecanja na spomenuta prava.

32. Države bi se trebale pobrinuti da obrada posebnih kategorija osobnih podataka koje se smatraju osjetljivima, npr. genetskih podataka, biometričkih podataka koji otkrivaju identitet djeteta, osobnih podataka vezanih uz kaznene presude i osobnih podataka koji otkrivaju rasno ili etničko podrijetlo, političke stavove, vjerska ili druga uvjerenja, mentalno ili fizičko zdravlje, ili seksualni život, u svim slučajevima bude dopuštena samo ako postoje zakonom propisane mjere zaštite.

33. Države bi se trebale pobrinuti da djeci budu stavljene na raspolaganje lako dostupne, smislene, djeci i njihovoj dobi prilagođene informacije o alatima, postavkama i pravnim sredstvima koji se tiču privatnosti. Djecu i/ili roditelje, skrbnike ili zakonske zastupnike o obradi njihovih osobnih podataka trebao bi informirati voditelj obrade podataka. Ovo bi trebalo uključivati informacije o tome kako se podaci prikupljaju, čuvaju, upotrebljavaju i objavljuju, informacije o pravima koja se odnose na pristup, ispravljanje ili brisanje podataka, odnosno suprotstavljanje njihovoj obradi, kao i informacije o tome kako ostvariti navedena prava.

34. Države bi se trebale pobrinuti da djeca i/ili njihovi roditelji, skrbnici ili zakonski zastupnici imaju pravo povući pristanak koji su dali za obradu osobnih podataka, odnosno da imaju pravo na pristup osobnim podacima i pravo na ispravak ili brisanje podataka, posebice ako je obrada nezakonita ili ako ugrožava njihovo dostojanstvo, sigurnost ili privatnost.

35. Vezano uz obradu osobnih podataka djece, države bi trebale provesti ili od relevantnih dionika zatražiti da provedu mjere za automatske postavke za zaštitu osobnih podataka ili zaštitu osobnih podataka ugrađenu u oblikovanje proizvoda, uzimajući pritom u obzir najbolje interese djeteta. Takve bi mjere u uređaje i usluge trebale ugraditi jaku zaštitu podataka i prava na privatnost.

36. U svezi s povezanim ili pametnim uređajima, uključujući one koji su ugrađeni u igračke ili odjeću, države bi se trebale posebno pobrinuti da se načela, pravila i prava koja se tiču zaštite podataka također poštuju kada su takvi proizvodi primarno namijenjeni djeci ili ako je vjerojatno da će ih djeca redovito koristiti ili da će se koristiti u blizini djece.

37. Profiliranje djece, tj. bilo koji oblik automatske obrade podataka koji se sastoji od oblikovanja „profila“ djeteta, posebice ako je svrha donošenje odluka koje se tiču djeteta ili analiza i predviđanje njegovih ili njezinih osobnih preferencija, ponašanja i stavova, trebalo bi biti zabranjeno zakonom. Države mogu u iznimnim okolnostima ukinuti ovo ograničenje, ako je to u najboljem interesu djeteta ili ako postoji viši javni interes, pod uvjetom da su zakonom propisane prikladne mjere zaštite.

38. Djeca neće biti izložena proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njihovu privatnost u digitalnom okruženju. Mjere koje mogu ograničiti pravo djeteta na privatnost moraju se provoditi u skladu sa zakonom, težiti zakonitom cilju, biti potrebne u demokratskom društvu i razmjerne zakonitom cilju kojem se teži. Mjere nadzora ili onemogućavanja pristupa moraju biti posebno prilagođene ovim uvjetima i podložne učinkovitoj, neovisnoj i nepristranoj kontroli.

39. Države ne bi trebale braniti, zakonom ili u praksi, anonimnost, upotrebu pseudonima ili enkripcijskih tehnologija kada su u pitanju djeca.

Neslužbeni prijevod

3.5. Pravo na obrazovanje

40. Države bi trebale promicati i aktivno ulagati u mogućnosti koje digitalno okruženje nudi za ostvarenje prava djece na obrazovanje. Cilj obrazovanja je razvoj djetetove osobnosti, talenata te tjelesnih i mentalnih vještina do njihovog punog potencijala, kao i pripremanje djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu. Kako bi se podržao ovaj cilj, važno je da su znanja i resursi iz digitalnog okruženja dostupni svoj djeci na način koji je inkluzivan i koji uzima u obzir razvoj dječjih sposobnosti i specifične okolnosti u kojima se nalaze djeca u osjetljivom položaju.

Digitalna pismenost

41. Države bi trebale promicati razvoj digitalne pismenosti, uključujući medijsku i informacijsku pismenost, te obrazovanja za digitalno građanstvo, kako bi se osiguralo da djeca budu sposobna promišljeno sudjelovati u digitalnom okruženju te kako bi se kod njih stvorila otpornost na rizike koji iz njega proizlaze. Obrazovanje za digitalnu pismenost trebalo bi biti uključeno u kurikulum osnovnog obrazovanja od najranije dobi, uzimajući pritom u obzir razvoj sposobnosti djeteta.

42. Kako bi se podržao široki spektar prava djeteta, obrazovanje za digitalnu pismenost trebalo bi uključivati tehničke i funkcionalne kompetencije za upotrebu raznolikih internetskih alata i resursa, kao i vještine oblikovanja sadržaja i kritičkog razumijevanja digitalnog okruženja, odnosno prilika i rizika koji iz njega proizlaze.

43. Digitalna pismenost trebala bi se učinkovito promicati u okruženjima gdje se djeca koriste internetom, osobito u školama i organizacijama koje rade za djecu i s djecom. Države bi također trebale promicati i podržavati digitalnu pismenost roditelja i skrbnika, i to koristeći mehanizme koje je država uspostavila kako bi doprla do roditelja, kao ključnu mjeru za stvaranje sigurnijeg i održivog digitalnog okruženja za djecu i obitelji.

44. Prepoznajući potencijalne prednosti obrazovnih politika koje upotrebljavaju digitalne mreže kako bi povezale formalno i neformalno učenje, uključujući učenje kod kuće, države bi se trebale pobrinuti da djeca koja u kućanstvu nemaju pristup takvim resursima ili koja žive u domovima za djecu ne budu time stavljena u nepovoljniji položaj.

45. Države i ostali relevantni dionici trebali bi uložiti posebne napore, kroz obrazovni i kulturni sustav, kako bi promicali i podržali digitalnu pismenost djece koja imaju ograničen ili uopće nemaju pristup digitalnoj tehnologiji zbog socio-geografskih ili socioekonomskih razloga, a ponekad i zbog razloga koji se tiču mjesta prebivališta, kao i djece koja imaju pristup, ali ne koriste digitalnu tehnologiju, kojoj nedostaju vještine za njezinu upotrebu ili koja zbog razloga svoje ranjivosti manje koriste digitalnu tehnologiju, napose djece s teškoćama u razvoju.

46. Države bi također trebale uložiti napor u osnaživanje upotrebe informacijskih i komunikacijskih tehnologija među djevojčicama i promicati jednakost prilika i ishoda za svu djecu.

Obrazovni programi i materijali

47. Države bi se trebale pobrinuti za dostupnost dovoljne količine obrazovnih materijala visoke kvalitete, dovoljne količine fizičkih uređaja te infrastrukture koja pridonosi aktivnostima djece u digitalnom okruženju i podržava formalno, neformalno i informalno obrazovanje djece. Navedeno se može razvijati i distribuirati u suradnji s drugim relevantnim dionicima. Osiguravanje navedenoga trebalo bi se vrednovati sukladno postojećim dobrim praksama i potrebnim aktivnostima koje su poduzele države i drugi dionici kako bi osigurali visoke standarde u obrazovanju koje je relevantno za digitalno okruženje.

48. Države bi trebale, uz sudjelovanje djece, razvijati i jačati inicijative i programe koji se tiču obrazovanja i podizanja razine svijesti, kao i korisničke alate za djecu, roditelje ili skrbnike, odnosno pedagoge i volontere koji rade s djecom. Takvi bi programi trebali obuhvaćati znanje o preventivnim mjerama, pravima i odgovornostima u digitalnom okruženju, odnosno o prepoznavanju i prijavljivanju povreda te o dostupnim pravnim sredstvima i dostupnom obeštećenju. Konkretnije, takvi bi programi trebali djecu naučiti, sukladno njihovoj dobi i razvoju njihovih sposobnosti, što znači dati pristanak, kako poštivati druga temeljna prava (vlastita ili drugih osoba), kako zatražiti ovještećenje kada je to potrebno i kako upotrijebiti dostupne alate za zaštitu i ostvarivanje prava u digitalnom okruženju. Nadalje, oni bi djecu trebali naučiti kako razumjeti i kako se nositi s potencijalno štetnim sadržajem (npr. nasiljem ili samoozljeđivanjem, pornografijom s odraslim osobama, sadržajem koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece, diskriminacijom i rasizmom, govorom mržnje) i ponašanjima (npr. manipulacijom djecom u seksualne svrhe ili „*groomingom*“, zlostavljanjem ili maltretiranjem, nezakonitom obradom osobnih podataka, povredom prava intelektualnog vlasništva),

Neslužbeni prijevod

odnosno mogućim posljedicama načina na koji se informacije o djeci ili informacije koje su djeca podijelila naknadno distribuiraju u različitim okruženjima ili od strane drugih ljudi.

49. Kulturne institucije i institucije za formalno i neformalno obrazovanje (uključujući arhive, knjižnice, muzeje, organizacije djece i mladih i druge obrazovne institucije) trebale bi se podržavati i poticati na razvoj i ustupanje raznolikih digitalnih i interaktivnih obrazovnih materijala, odnosno na međuinstitucijsku suradnju u svrhu optimizacije mogućnosti učenja u svezi s digitalnim okruženjem.

3.6. Pravo na zaštitu i sigurnost

50. Uzimajući u obzir razvoj novih tehnologija, djeca imaju pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, iskorištavanja i zlostavljanja u digitalnom okruženju. Sve zaštitne mjere trebale bi uzeti u obzir najbolje interese i razvoj sposobnosti djeteta, a ne bi smjele neopravdano ograničavati ostvarivanje drugih prava.

51. Postoji više problematičnih područja za zdrav razvoj i dobrobit djece vezano uz digitalno okruženje, uključujući, ali ne ograničavajući se na rizike od sljedećeg:

- seksualno iskorištavanje i zlostavljanje, manipulacija u seksualne svrhe („*grooming*“), korištenje interneta za poticanje djece na kaznena djela i sudjelovanje u ekstremističkim političkim ili vjerskim pokretima ili u svrhe trgovinanja ljudima (kontaktni rizici)
- ponižavajući i stereotipni prikazi te pretjerana seksualizacija, osobito žena i djece; prikazivanje i glorificiranje nasilja i samoozljeđivanja, osobito samoubojstava; ponižavajući, diskriminatorni ili rasistički izrazi ili opravdavanje takvog ponašanja; reklame, sadržaj za odrasle (sadržajni rizici)
- maltretiranje, praćenje i drugi oblici uznemiravanja, distribuiranje slika sa seksualnim sadržajem bez pristanka, iznuđivanje, govor mržnje, hakiranje, kockanje, nezakonito preuzimanje ili drugi oblici kršenja prava intelektualnog vlasništva, iskorištavanje u komercijalne svrhe (rizici koji se tiču ponašanja)
- pretjerana upotreba, lišavanje sna i tjelesno ozljeđivanje (zdravstveni rizici).

Svi navedeni čimbenici mogu negativno utjecati na tjelesnu, emocionalnu i psihološku dobrobit djeteta.

Mjere usmjerene protiv rizika u digitalnom okruženju

52. Imajući na umu brzinu pojave novih tehnologija, države bi trebale poduzeti mjere opreza, uključujući redovnu procjenu rizika koje nove tehnologije predstavljaju za dječje zdravlje, unatoč nedostatku sigurnosti u danom trenutku vezano uz znanstvene i tehničke spoznaje koje bi potvrdile postojanje ili razmjer takvih rizika.

53. Države bi trebale promicati i pružiti poticaje poslovnim subjektima za primjenu sigurnosnoga oblikovanja proizvoda, zaštitu privatnosti ugrađenu u oblikovanje proizvoda i standardno ugrađenu zaštitu privatnosti kao vodećih načela za određivanje značajki proizvoda i usluga koji su namijenjeni djeci ili koje upotrebljavaju djeca.

54. Kada države među poslovnim subjektima potiču razvoj, izradu i redovno ažuriranje sustava za roditeljski nadzor u svrhu smanjenja rizika za djecu u digitalnom okruženju, također bi se trebale pobrinuti da se takvi sustavi razvijaju i puštaju u upotrebu tako da uzimaju u obzir razvoj sposobnosti djece, kao i da ne podržavaju diskriminatorne stavove, ne krše pravo djece na privatnost ili djeci ne uskraćuju pravo na pristup informacijama, sukladno njihovoj dobi i zrelosti.

Mjere zaštite i podizanja razine svijesti

55. Potrebne su posebne mjere i politike kako bi se malu djecu zaštitilo od preranog izlaganja digitalnom okruženju radi ograničene dobrobiti od takvog izlaganja u odnosu na specifične tjelesne, psihološke, društvene i stimulacijske potrebe male djece.

56. Države bi trebale zahtijevati primjenu učinkovitih sustava za utvrđivanje dobi kako bi se osiguralo da djeca budu zaštićena od proizvoda, usluga i sadržaja u digitalnom okruženju koji su zakonom ograničeni za određene dobne skupine, pri čemu bi se trebale upotrebljavati metode koje su usklađene s načelom smanjenja količine podataka koji se obrađuju.

Neslužbeni prijevod

57. Države bi trebale poduzeti mjere kako bi osigurale da su djeca zaštićena od iskorištavanja u komercijalne svrhe u digitalnom okruženju, uključujući reklame i takve oblike marketinga koji nisu prikladni njihovoj dobi. To podrazumijeva osiguravanje da se poslovni subjekti ne upuštaju u nepoštene komercijalne prakse usmjerene prema djeci, pri čemu je nužno da djeca mogu jasno razaznati da se radi o digitalnom reklamiranju i marketingu te da je obrada dječjih osobnih podataka u komercijalne svrhe ograničena za sve relevantne dionike.

58. Države se potiču na suradnju s medijima, pri čemu su dužne poštivati slobodu medija, te s obrazovnim institucijama i drugim relevantnim dionicima kako bi se osmislili programi za podizanje razine svijesti svrha kojih je zaštita djece od štetnog sadržaja i sprečavanje sudjelovanja djece u ilegalnim internetskim aktivnostima.

59. Države bi trebale poduzeti mjere kako bi potaknule poslovne subjekte i druge relevantne dionike na razvoj i provedbu politika koje se bave pitanjima maltretiranja korištenjem digitalnog prostora (*cyberbullying*), maltretiranja i poticanja na mržnju i nasilje u digitalnom okruženju. Takve bi politike trebale sadržavati jasne informacije o neprihvatljivom ponašanju, mehanizmima izvješćivanja i značajnoj podršci za djecu uključenu u takve aktivnosti.

60. Države bi trebale međusobno dijeliti dobre primjere iz prakse koji se tiču mjera za suočavanje s rizicima u digitalnom okruženju, kako preventivnih, tako i pravnih sredstava. Države bi trebale provesti mjere za podizanje razine svijesti javnosti o mehanizmima savjetovanja, izvješćivanja i podnošenja pritužbi.

Mjere protiv sadržaja koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece

61. Policijski rad vezan uz sadržaj koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece trebao bi biti orijentiran na žrtvu te bi se najveća važnost trebala dati identifikaciji, lociranju, zaštiti i pružanju rehabilitacijskih usluga djeci koja su prikazana u sklopu takvog sadržaja.

62. Države bi trebale unutar svoje jurisdikcije kontinuirano pratiti postoje li i na koji se način na internet stavljaju sadržaji koji uključuju seksualno zlostavljanje djece, a od izvršnih pravosudnih tijela trebale bi zatražiti uspostavljanje baze *hasheva*,[2] s ciljem olakšavanja provođenja akcija za identifikaciju i lociranje djece koja su žrtve seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja, odnosno privođenje sumnjivaca.

63. Države bi trebale surađivati s poslovnim subjektima kako bi se osiguralo pružanje pomoći, uključujući, gdje je prikladno, tehničke podrške i opreme, izvršnim pravosudnim tijelima i na taj način olakšala identifikacija počinitelja zločina protiv djece i prikupljanje potrebnih dokaza za provođenje kaznenog postupka.

64. Imajući na umu dostupne tehnologije i ne dovodeći u pitanje odgovornost internetskih posrednika i njihovo izuzeće od općih obveza nadzora, države bi od poslovnih subjekata trebale zatražiti provođenje razumnih, razmjernih i učinkovitih mjera kako bi osigurali da se njihove mreže i internetski servisi ne zloupotrebljavaju u kriminalne ili druge protuzakonite svrhe na načine koji mogu povrijediti djecu, npr. u svezi s proizvodnjom, distribucijom, omogućavanjem pristupa, reklamiranjem ili pohranom materijala koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece ili drugih oblika zlostavljanja djece putem interneta.

65. Države bi od relevantnih poslovnih subjekata trebale zatražiti da upotrebljavaju popis *hasheva* kako bi se osiguralo da se njihove mreže ne zloupotrebljavaju za pohranu ili distribuciju slika seksualnog zlostavljanja djece.

66. Države bi od poslovnih subjekata i drugih relevantnih dionika trebale zatražiti da u što kraćem roku poduzmu sve potrebne korake kako bi osigurali dostupnost metapodataka o sadržajima na lokalnim serverima koji se tiču seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece te da ih učine dostupnima izvršnim pravosudnim tijelima i uklone sporne sadržaje, odnosno da, dok je uklanjanje u tijeku, ograniče pristup takvim sadržajima koji su pronađeni na serverima van njihove nadležnosti.

Neslužbeni prijevod

[2] „*Hashevi*“ predstavljaju jedinstveni digitalni otisak koji je dodijeljen digitalnim datotekama, uključujući datoteke sa sadržajem koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece. *Hashevi* omogućavaju provođenje brze analize velike količine podataka, zaobilazeći na taj način potrebu da se potencijalne slike seksualnog zlostavljanja djece pregledavaju pojedinačno. *Hashevi* sami po sebi ne predstavljaju slike te se iz njih ne može obrnutim putem doći do slika seksualnog zlostavljanja djece.

3.7. Pravna sredstva

67. Države članice trebale bi se pobrinuti da se njihove obveze na temelju članaka 6. i 13. Europske konvencije o ljudskim pravima (ETS, br. 5) učinkovito ispunjavaju, kao i obaveze na temelju drugih, europskih i međunarodnih, instrumenata za zaštitu ljudskih prava, u svrhu ostvarivanja prava djeteta na djelotvorna pravna sredstva u slučaju povrede njihovih ljudskih prava i temeljnih sloboda u digitalnom okruženju. Navedeno uključuje omogućavanje pristupa dostupnim, poznatim, pristupačnim, cijenom prihvatljivim i djeci prilagođenim kanalima kroz koje djeca, kao i njihovi roditelji ili zakonski skrbnici, mogu podnijeti pritužbe i zatražiti primjenu određenih pravnih sredstava. Djelotvorna pravna sredstva mogu uključivati, ovisno o povredi koja je u pitanju, istragu, objašnjenje, odgovor, ispravke, provođenje sudskih postupaka, trenutno uklanjanje protuzakonitog sadržaja, ispriku, ponovno postavljanje, ponovno povezivanje i naknadu.

68. Djeci treba dati savjete i informacije o pravnim sredstvima koja su im na raspolaganju na nacionalnoj razini, na način koji je prilagođen njihovoj dobi i zrelosti, koji je rodno i kulturno osjetljiv i sročen tako da ga djecu mogu razumjeti. Moraju postojati postupci i mehanizmi kojima se osigurava brz pristup pravnim sredstvima prilagođen djeci, odnosno koji im omogućavaju obeštećenje.

69. Države bi se trebale pobrinuti da pristup sudovima ili pokretanje sudskog preispitivanja administrativnih pravnih sredstava i drugih postupaka budu mogući u svakom slučaju, sukladno načelima navedenim u sklopu Smjernica Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (2010.).

70. Države bi trebale, u situacijama u kojima je prikladno, djeci i/ili njihovim roditeljima ili zakonskim skrbnicima omogućiti primjenu vansudskih mehanizama, administrativnih ili drugih načina za korištenje pravnih sredstava, npr. kroz ured pravobranitelja za djecu ili druge nacionalne institucije za ljudska prava i zaštitu podataka. Dostupnost, prikladnost i djelotvornost takvih mehanizama za rješavanje slučajeva povrede ili zlouporabe dječjih prava u digitalnom okruženju trebale bi se redovno provjeravati.

71. Države bi, kao glavni odgovorni subjekti, trebale poduzeti prikladne korake kako bi djecu zaštitile od povrede njihovih ljudskih prava od strane poslovnih subjekata u digitalnom okruženju i osigurale da djeca imaju pristup djelotvornim pravnim sredstvima, i to na sljedeće načine:

a. provođenjem mjera i politika kojima se poslovne subjekte potiče na uspostavljanje vlastitih korektivnih i žalbenih mehanizama, sukladno kriterijima djelotvornosti koji su navedeni u Smjernicama Ujedinjenih naroda o poslovnom sektoru i ljudskim pravima, pazeći pritom da takvi mehanizmi djeci ne otežaju pristup državnim sudskim ili vansudskim mehanizmima
b. poticanjem poslovnih subjekata na pružanje informacija koje su pristupačne, prilagođene dobi djeteta i dostupne na djetetovu jeziku, o podnošenju pritužbi i traženju pravne zaštite kroz korektivne i žalbene mehanizme
c. zahtjevom da poslovni subjekti na svojim platformama ili u sklopu svoje usluge ponude pristupačne načine na koje bilo koja osoba, posebice djeca, mogu prijaviti bilo koji sadržaj ili aktivnost koje smatraju problematičnima, odnosno zahtjevom da se takve prijave obrađuju učinkovito i unutar razumnih rokova.

4. Nacionalni okviri

4.1. Pravni okvir

72. Zakoni i politike koji se tiču digitalnog okruženja trebali bi se u fazi nacrta razmotriti u kontekstu učinka koji bi njihova provedba mogla imati na ostvarivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda djece. Države bi trebale, u redovnim intervalima i kada je potrebno, ažurirati pravni okvir kako bi omogućile potpuno ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju.

73. Sveobuhvatan pravni okvir trebao bi omogućiti provođenje preventivnih i zaštitnih mjera u svezi s digitalnim okruženjem; omogućiti provođenje mjera podrške za roditelje i skrbnike; zabraniti sve oblike nasilja, iskorištavanja i zlostavljanja; sadržavati djelotvorna pravna sredstva te učinkovite službe za oporavak i reintegraciju; uspostaviti mehanizme za savjetovanje, izvješćivanje i podnošenje pritužbi koji su prilagođeni djeci i rodno osjetljivi; sadržavati mehanizme naklonjene djeci za provođenje konzultacija i sudjelovanje; uspostaviti mehanizme odgovornosti kako bi se izbjeglo nekažnjavanje.

Neslužbeni prijevod

74. Države bi se trebale pobrinuti da njihovi pravni okviri obuhvaćaju puni opseg nezakonitih radnji koje se mogu poduzeti u digitalnom okruženju; gdje je moguće, odredbe bi trebale biti sročene na tehnološki neutralan način kako bi se ostavio prostor za pojavu novih tehnologija. Takvi bi pravni okviri trebali obuhvaćati definiciju djela, kaznenu, građansku i administrativnu odgovornost za fizičke i pravne osobe te odredbe koje se tiču pružanja usluga djeci. Potrebno je u obzir uzeti relevantne pravne instrumente, npr. Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (CETS, br. 201), Konvenciju o kibernetičkom kriminalu (ETS, br. 185) i Fakultativni protokol uz Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji (2000.) i Fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi (2011.), koji mogu poslužiti kao mjerila za reformu kaznenog zakonodavstva, odnosno širu reformu pravnih okvira i službi, kao i pridonijeti razvoju djelotvornog pravnog okvira.

75. U situacijama u kojima je došlo do internetskog vršnjačkog nasilja ili kršenja prava kroz zlostavljanje, države bi trebale, u najvećoj mogućoj mjeri, iznaći odgovarajuće i prikladne pristupe za prevenciju i rehabilitaciju, pazeći da pritom ne dođe do kriminalizacije djece.

76. Države bi trebale uspostaviti pravne okvire za obradu osobnih podataka djece i redovno provoditi procjenu djelotvornosti takvih pravnih okvira. U obzir je potrebno uzeti relevantne međunarodne i europske pravne instrumente koji se tiču prava na zaštitu podataka i načela zaštite, npr. Konvenciju za zaštitu pojedinaca pri automatskoj obradi osobnih podataka (ETS, br. 108).

77. Pravni okviri koji su na snazi trebali bi neovisnim tijelima za zaštitu podataka omogućiti rješavanje pritužbi koje su podnijela djeca i/ili njihovi roditelji, skrbnici ili zakonski zastupnici vezano uz nezakonitu obradu osobnih podataka djece i uspostaviti djelotvorne mehanizme kojima se djeci omogućava traženje ispravka ili brisanja osobnih podataka, ako su ti podaci obrađeni suprotno odredbama domaćih zakona ili ako su djeca povukla svoj pristanak. U slučaju primitka zahtjeva, relevantni javni i privatni dionici trebali bi imati obvezu u najkraćem mogućem roku bez naknade ukloniti ili izbrisati takav sadržaj.

78. Države bi trebale stvoriti jasno i predvidljivo pravno i zakonsko okruženje koje poslovnim subjektima i drugim dionicima omogućava da u sklopu svojih aktivnosti ispune obveze u pogledu poštivanja prava djece u digitalnom okruženju.

79. Države bi trebale osigurati da djeca i njihovi pravni zastupnici mogu zatražiti naknadu od počinitelja (jednog ili više njih) za kršenje i zloupotrebu njihovih prava. Gdje je prikladno, poželjno je razmotriti i osnivanje fondova za naknadu djeci-žrtvama, odnosno provođenje mjera i programa cilj kojih je pružanje terapijskih i drugih oblika podrške.

Specifični uvjeti za registar za nacionalne vršne domene

80. Prilikom dodjele ugovora ili licence subjektu koji će posjedovati registar nacionalne vršne domene, države bi trebale postaviti jasne uvjete koji u obzir uzimaju najbolje interese djece. Takvi bi uvjeti trebali obuhvaćati, primjerice, jasnu zabranu registracije ili upotrebe bilo kojeg imena domene kojim se reklamira ili sugerira dostupnost materijala koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece na bilo kojoj domeni unutar nadležnosti registra, kao i uspostavu mehanizama u registru kojima bi se osiguralo provođenje takve politike, kako od strane voditelja registra tako i od onih koji traže registraciju. Isti bi se uvjeti trebali primjenjivati i na registraciju generičkih vršnih domena.

81. Ako subjekt koji traži registraciju predloži pokretanje ili obnavljanje stranice ili servisa koji su namijenjeni djeci ili koje djeca koriste u značajnom broju unutar područja svoje nacionalne domene, države bi se trebale pobrinuti da registar ili druga nadležna tijela od subjekta koji traži registraciju zatraže provedbu prikladnih mjera za zaštitu djece. To može uključivati, primjerice, uvjet prema kojem ni subjekt koji traži registraciju niti njegovi zaposlenici koji rade na poslovima vezanim uz pružanje usluga ili upravljaju podacima koje generira pružanje usluga ne smiju biti osuđivani zbog seksualnog iskorištavanja ili seksualnog zlostavljanja djece, odnosno zbog drugih relevantnih djela.

Neslužbeni prijevod

4.2. Politički i institucionalni okviri

Opća strategija i usklađenost politika

82. Kako bi se ostvarila bolja koordinacija i usklađenost politika za cjeloviti spektar prava djeteta u digitalnom okruženju, države bi trebale osmisliti sveobuhvatan nacionalni strateški pristup i pobrinuti se da politike i mjere budu konzistentne te da se međusobno podržavaju. To može uključivati donošenje strategije ili akcijskog plana ili posvećivanje posebne pozornosti pravima djeteta u digitalnom okruženju u postojećim akcijskim planovima, strategijama i politikama na konsolidiran način.

83. Sveobuhvatan nacionalni strateški pristup trebao bi odrediti nadležna tijela koja imaju potrebnu nadležnost i ovlasti za provedbu radnji koje su u njemu navedene, sadržavati realistične ciljeve s točno utvrđenim rokovima, biti podržan adekvatnim ljudskim i financijskim resursima i zasnovan na aktualnim znanstvenim spoznajama, kontinuiranim i odgovarajuće financiranim istraživanjima i dobrim praksama.

84. Države bi u pripremu, izradu nacrta, provedbu i evaluaciju nacionalne strategije ili akcijskog plana trebale uključiti sve relevantne dionike, npr. pravobranitelja za djecu i ostale neovisne institucije za ljudska prava, dionike iz sustava obrazovanja, tijela nadležna za zaštitu podataka te poslovne subjekte i civilno društvo, uključujući organizacije mladih i djece. Države bi se trebale posebno pobrinuti da se savjetuju s djecom i da se djecu potiče na sudjelovanje u procesu, uz njihov informirani pristanak i sukladno razvoju njihovih sposobnosti. Stavovima djece trebala biti dana odgovarajuća težina. Djecu bi trebalo informirati o tome na koji su način njihovi stavovi uzeti u obzir i kako su takvi stavovi utjecali na proces donošenja odluka. Potrebno je izdvojiti odgovarajuća sredstva kako bi se omogućilo značajno sudjelovanje djece.

85. Potrebno je razviti metodologije za procjenu napretka i evaluaciju aktivnosti koje bi nacionalnom strategijom ili akcijskim planom bile predviđene na svim razinama i za sve dionike. Evaluacija bi se trebala provoditi na redovnoj bazi, s ciljem prepoznavanja politika i mjera koje su prikladne i djelotvorne po pitanju poštivanja, zaštite i ostvarivanja prava djeteta u digitalnom okruženju.

86. Države bi trebale poduzeti odgovarajuće mjere kako bi u javnosti proširile informacije o donesenim strategijama ili akcijskim planovima, odnosno informacije o njihovoj provedbi.

Sektorske politike

87. Države bi se trebale pobrinuti da politike i inicijative budu utemeljene na rigoroznim i aktualnim dokazima o iskustvima djece u digitalnom okruženju, s ciljem utvrđivanja postojećih rizika i prilika za djecu, prepoznavanja novih trendova i usmjeravanja politika i sredstava u smjeru koji jamči dobrobit djece u digitalnom okruženju.

88. Države bi trebale osmisliti i provesti politike koje podržavaju obrazovne, kulturne i druge institucije koje pružaju korisne sadržaje za djecu kako bi te sadržaje učinile dostupnima u digitalnom okruženju djeci, roditeljima i skrbnicima.

89. Države trebaju ojačati odgovornost regulatornih agencija za osmišljavanje, implementaciju i provedbu standarda i smjernica relevantnih za prava djeteta u digitalnom okruženju.

90. Države bi trebale poduzeti mjere, uključujući osmišljavanje politika, operativnih smjernica i/ili pravila ponašanja, kako bi razvile svijest i podršku među poslovnim subjektima, unutar njihove jurisdikcije, vezano uz njihove uloge, odgovornosti i utjecaj na prava djeteta, odnosno suradnju s relevantnim dionicima.

91. Države bi trebale osmisliti, u sklopu nacionalnog okvira za zaštitu djece, sveobuhvatnu politiku zaštite i sigurnosti u kojoj se posebno razmatra digitalno okruženje i kojoj su pridonijeli svi relevantni dionici, pa tako i djeca. Takva bi politika trebala uzeti u obzir postojeće standarde i smjernice, npr. Smjernice Vijeća Europe za politike koje se tiču integriranih nacionalnih strategija za zaštitu djece od nasilja (2009.).[3]

[3] Preporuka CM/Rec(2009)10 Odbora ministara državama članicama o integriranim nacionalnim strategijama za zaštitu djece od nasilja, Prilog 1.

Neslužbeni prijevod

92. Države bi trebale donijeti strategije za sprečavanje pristupa građana materijalima koji se tiču seksualnog zlostavljanja djece u drugim jurisdikcijama, u skladu s vlastitim zakonodavstvom ili skupom međunarodno priznatih kriterija.

93. Države bi trebale uključiti poslovne subjekte i druge relevantne dionike u provedbu sektorskih politika, osobito političkog okvira za zaštitu i sigurnost te odnosnih mjera za podizanje razine svijesti.

Suočavanje s rizicima i utjecajem na prava djeteta

94. Države bi trebale od poslovnih subjekata i drugih dionika zatražiti provođenje dubinske analize kako bi prepoznali, spriječili i ublažili svoj utjecaj na prava djeteta u digitalnom okruženju.

95. Države bi trebale tražiti da poslovni subjekti provode redovne procjene rizika za prava djeteta u kontekstu digitalnih tehnologija, proizvoda, usluga i politika, te zatražiti da dokažu poduzimanje opravdanih i primjerenih mjera za upravljanje takvim rizicima i njihovo smanjivanje.

96. Države bi trebale poticati poslovne subjekte na razvijanje, primjenu i redovnu provjeru i evaluaciju industrijskih politika, standarda i pravila ponašanja koja su usmjerena na djecu kako bi u najvećoj mjeri povećali broj mogućnosti i riješili pitanje rizika u digitalnom okruženju.

97. Uzimajući u obzir to da se roditelji, skrbnici i ostali, ako traže smjernice za utvrđivanje prikladnosti određene usluge za njihovo dijete, mogu osloniti samo na uvjete pružanja usluga koji su navedeni za tu internetsku uslugu, imajući na umu dostupne tehnologije i ne dovodeći u pitanje odgovornost internetskih posrednika, države bi od poslovnih subjekata trebale zatražiti provođenje razumnih, razmjernih i djelotvornih mjera kako bi osigurali da se njihovi uvjeti pružanja usluge zaista i primjenjuju.

Institucionalni aspekti, mehanizmi i usluge

98. Države bi se trebale pobrinuti da se institucije koje su nadležne za jamčenje ljudskih i dječjih prava u sklopu svojih ovlasti bave i pravima djeteta u odnosu na digitalno okruženje, npr. promicanjem vještina digitalne pismenosti, standarda visoke kvalitete za proizvodnju digitalnog sadržaja i pružanje usluga od društvenog, obrazovnog i kulturnog značaja djeci, kao i promicanjem mehanizama naklonjenih djeci za savjetovanje s djecom i sudjelovanje djece..

99. Države bi se trebale pobrinuti da postoje institucije ili mehanizmi nadležni za zaprimanje, istraživanje i rješavanje pritužbi djece i roditelja ili zakonskih zastupnika koje se tiču kršenja ljudskih prava ili povreda prava u odnosu na digitalno okruženje. Pritom bi se trebali primjenjivati postupci naklonjeni djeci kako bi se zajamčilo da se njihovo pravo na privatnost poštuje tijekom cijelom procesa, a također bi trebali biti predviđeni nadzor i praćenje.

100. Nadležna bi tijela trebala uspostaviti pristupačne, sigurne, povjerljive, dobno prilagođene i rodno osjetljive mehanizme za savjetovanje, izvješćivanje i podnošenje pritužbi, npr. u okviru javnih tijela, posebnih telefonskih linija, linija za pomoć, besplatnih *chat* aplikacija kojima upravljaju linije za pomoć djeci i internetskih platformi, kao ključnu dimenziju nacionalnog sustava za zaštitu djece, uz odgovarajuće veze sa službama koje brinu o djeci i izvršnim pravosudnim tijelima te, gdje je prikladno, u bliskoj suradnji s vanjskim dionicima. To bi trebalo uključivati uspostavljanje sigurnih, besplatnih i djeci prilagođenih kontaktnih točaka preko kojih djeca mogu nadležnim tijelima prijaviti nasilje, iskorištavanje i zlostavljanje u digitalnom okruženju. Takvi bi mehanizmi trebali jamčiti pravo djece, njihovih roditelja ili zakonskih zastupnika na anonimnost i povjerljivost.

101. Države bi trebale potaknuti telekomunikacijske kompanije da odustanu od naplate troškova za ulazne pozive upućene na besplatne brojeve linija za pomoć djeci.

102. Države bi se trebale pobrinuti da postoji djelotvoran mehanizam s pomoću kojeg bilo koja osoba može anonimno prijaviti postojanje mogućega protuzakonitog sadržaja na internetu, posebice sadržaja koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece.

103. Države bi u sklopu sustava za zaštitu djece trebale osigurati pristup i omogućiti pružanje prikladnih i rodno osjetljivih usluga podrške i pomoći djeci čija su prava i privatnost povrijeđeni ili koja su bila žrtve nasilja, seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja u digitalnom okruženju, uključujući usluge kojima bi se omogućio tjelesni i psihološki oporavak djeteta i reintegracija u društvo, odnosno spriječila njihova ponovna viktimizacija.

Neslužbeni prijevod

104. Države bi se trebale pobrinuti da osobama koje su osuđene zbog seksualnih kaznenih djela koja uključuju djecu u digitalnom okruženju budu dostupni programi liječenja, odnosno da takve usluge budu dostupne svima koji u zabrinuti da bi se moglo ponoviti seksualno kazneno djelo koje uključuje djecu, uključujući i u digitalnom okruženju.

Ulaganje, sredstva i obuka

105. Države bi trebale uložiti u uređaje, programsku podršku, povezivanje, adekvatnu brzinu prijenosa podataka i obuku učitelja u školama kako bi podržale učenje.

106. Države bi se trebale pobrinuti da inicijalna obuka i obuka tijekom rada informiraju i osnaže pedagoge kako bi mogli podržati djecu u učenju vještina i razvijanju pismenosti koja je potrebna za ostvarivanje prava u digitalnom okruženju.

107. Države bi se trebale pobrinuti da politike i mjere osiguravaju institucijama sredstva, obuku i podršku koji su potrebni kako bi se i u školi mogle poduzeti preventivne i zaštitne mjere usmjerene protiv nasilja i zloupotrebe digitalnih medija, na načine koji sprečavaju njihovu eskalaciju, pružaju odgovarajuću podršku djeci koja su pogođena ili koja sudjeluju u takvim situacijama, odnosno omogućavaju pravnu zaštitu i izgrađuju otpornost.

108. Države bi trebale poduzeti mjere kako bi osigurale odgovarajuć postupke provjere i pružile smjernice, savjete i pomoć bilo kojoj agenciji ili poslodavcu koji zapošljava osoblje ili traži volontere za rad s djecom, uključujući u digitalnom okruženju, kako bi spriječile i smanjile rizik zapošljavanja ili postavljanja osoba s kaznenim dosjeom na položaje od povjerenja u odnosu na djecu.

109. Države bi trebale izdvojiti odgovarajuća sredstva i omogućiti provođenje inicijalne i kontinuirane obuke za osobe koje se bave provedbom zakona, pravosudno osoblje i stručnjake koje rade s djecom ili za djecu. Takva bi obuka trebala razviti njihove vještine i bolje ih upoznati s pravima djeteta u digitalnom okruženju i rizicima kojima su djeca izložena na internetu, odnosno naučiti ih kako prepoznati je li dijete žrtva povreda, nasilja, zlostavljanja ili iskorištavanja putem interneta te koje korake poduzeti po tom pitanju.

110. Države bi trebale uložiti u istraživanje i razvoj znanja, uključujući sudjelovanje djece i mladih u području prava djeteta u digitalnom okruženju. Istraživanja bi se trebala provoditi neovisno od relevantnih interesa i trebala bi biti dovoljno detaljna kako bi razlikovala dječja iskustva prema njihovoj dobi, spolu, socioekonomskom statusu i drugim čimbenicima koji čine djecu osjetljivom ili otpornom u digitalnom okruženju.

4.3. Suradnja i koordinacija na nacionalnoj razini

111. Države bi trebale težiti sveobuhvatnom strateškom i koordiniranom pristupu s više dionika. Svi relevantni dionici, uključujući nacionalna, regionalna i lokalna izvršna pravosudna tijela i tijela iz ostalih područja, obrazovne agencije i agencije za socijalnu skrb, neovisne institucije za ljudska prava, tijela nadležna za zaštitu podataka, stručnjake koji rade s djecom ili za djecu, civilno društvo, uključujući organizacije koje predvode djeca i mladi, poslovne subjekte, strukovna udruženja, istraživače, obitelji i djecu, trebali bi biti uključeni na način koji je prilagođen njihovim ulogama i funkcijama.

112. Države bi trebale odrediti tijelo ili uspostaviti koordinacijski mehanizam za procjenu razvoja u digitalnom okruženju koji bi mogli utjecati na prava djeteta, pazeći pritom da djeca budu uključena u njihove postupke odlučivanja, te se pobrinuti da se njihove nacionalne politike na adekvatan način bave razvojima na tom području.

113. Države bi trebale uspostaviti okvire za suradnju, postupke i procedure između nadležnih državnih tijela, neovisnih tijela, civilnog društva i poslovnih subjekata, uzimajući pritom u obzir njihove uloge i dužnosti, odnosno kapacitete i sredstva.

114. Države bi trebale zatražiti od platformi ili pružatelja komunikacijskih usluga poduzimanje brzih i djelotvornih koraka u odnosu na vršnjačko internetsko nasilje ili zlostavljanje te ih pozvati na suradnju s nacionalnim tijelima.

Vesna Ježek Prijevod

115. Države bi trebale pozvati poslovne subjekte, npr. pružatelje internetskih usluga i usluga društvenih mreža, na preuzimanje aktivne uloge u prevenciji i uklanjanju protuzakonitog sadržaja, na način propisan zakonom ili koji je odredilo pravosudno ili drugo nadležno tijelo.

116. Države bi trebale poticati dionike iz civilnog društva, kao ključne pokretače promidžbe aspekta ljudskih prava u digitalnom okruženju, na aktivno praćenje, procjenjivanje i promicanje dječjih vještina, dobrobiti i povezanih edukativnih inicijativa i inicijativa za razvijanje pismenosti, uključujući i aktivnosti koje provode drugi dionici, te na objavu svojih zaključaka i rezultata.

117. Države bi trebale pozvati sve profesionalne medijske servise, posebice javne medije, da obrate pozornost na svoju ulogu važnog izvora informacija i mjerila prema kojem se djeca, roditelji, skrbnici i pedagozi ravnaju u odnosu na pitanje prava djeteta u digitalnom okruženju, uzimajući pritom u obzir međunarodne i europske standarde slobode izražavanja, informiranja i medija.

5. Međunarodna suradnja i koordinacija

118. Države se pozivaju na ratifikaciju i provedbu međunarodnih instrumenata koji se tiču promidžbe i zaštite prava djeteta u digitalnom okruženju. Takvi instrumenti, među ostalim, uključuju: Fakultativni protokol uz Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji (2000.) i Fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi (2011.), Konvenciju Vijeća Europe za zaštitu pojedinaca pri automatskoj obradi osobnih podataka (ETS, br. 108), Konvenciju o kibernetičkom kriminalu (ETS, br. 185) i pripadajući Dodatni protokol o inkriminiranju djela rasističke i ksenofobne naravi počinjenih pomoću računalnih sustava (ETS, br. 189), Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (CETS, br. 197), Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (CETS, br. 201).

119. Države bi trebale međusobno surađivati u najvećoj mogućoj mjeri kroz primjenu relevantnih međunarodnih i regionalnih instrumenata i sporazuma, u svrhu poštivanja, zaštite i ostvarivanja prava djeteta u digitalnom okruženju. Osobito bi trebale:

a. imati odgovarajuću pravnu osnovu za pružanje pomoći i, gdje je prikladno, sporazume, dogovore ili druge mehanizme koji omogućavaju djelotvornu suradnju između država;
b. osigurati da njihova nadležna tijela mogu brzo, konstruktivno i učinkovito upotrijebiti kanale ili mehanizme za djelotvoran prijenos i izvršenje zahtjeva za informacijama ili drugom vrstom pomoći;
c. imati jasne i djelotvorne postupke za određivanje prioriteta i pravovremeno izvršenje zahtjeva;
d. izbjeći zabrane ili postavljanje neopravdanih ili nepotrebno restriktivnih uvjeta za pružanje pomoći ili suradnju.

120. Države bi trebale podržati regionalna i međunarodna nastojanja za izgradnju kapaciteta kako bi unaprijedile politike i operativne mjere za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju, uključujući prikupljanje i međusobno dijeljenje uspješnih obrazovnih alata i alata za podizanje razine svijesti.

121. Države bi trebale surađivati s ciljem standardizacije klasifikacije sadržaja i savjetodavnih oznaka različitih država i različitih skupina dionika, u svrhu utvrđivanja što je prikladno za djecu, a što nije.

122. Države bi trebale ubrzati napore kako bi osigurale da se njihove agencije za provedbu zakona mogu povezati na INTERPOL-ovu bazu podataka o sadržaju koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece.

123. Prepoznajući njenu širu ulogu u upravljanju internetom, države bi trebale aktivno surađivati s organizacijom ICANNN (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*) kako bi potaknule djelotvornu provedbu politika koje će unaprijediti ili podržati prava djeteta, osobito tako što će se pobrinuti da se internetske adrese, koje očito reklamiraju ili promiču sadržaj koji se tiče seksualnog zlostavljanja djece ili drugih kaznenih djela protiv djece, prepoznaju i uklone ili tako da se uopće ne odobri njihova registracija.

124. Kako bi se olakšala provedba ovih smjernica, države članice bi trebale osnažiti svoju suradnju s relevantnim međuvladinim tijelima, transnacionalnim mrežama i drugim međunarodnim organizacijama.

Neslužbeni prijevod